

KÖRFEZ ARAP ÜLKELERİNDE ÇOCUK EDEBİYATININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ*

Yusuf KÖŞELİ*

Özet

Çocuk edebiyatı hareketi, 1900'lü yılların başında Mısır'da başladı ve kısa sürede diğer Arap ülkelerine de yayıldı. 1950'li yıllara doğru, diğer Arap ülkelerindeki gelişmelere paralel olarak, Körfez Arap ülkelerinde de bazı bireysel çalışmalar yayınlanmaya başladı.

1970'li yıllarda bu çalışmaların sayısı giderek arttı ve 1979 yılının Uluslar arası Çocuk Yılı ilan edilmesinin ardından özellikle zengin Körfez Arap ülkeleri bu alana ciddi yatırımlar yapmaya başladı.

Anahtar Kelimeler: Körfez Arap Ülkeleri, Çocuk Edebiyatı, Suudi Arabistan, Bahreyn, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Umman Sultanlığı

THE BEGINNING AND DEVELOPMENT OF CHILDREN'S LITERATURE IN ARAB GULF STATES

Summary

In the early 1900s, the movement of Child Literature began in Egypt and spread to other Arab countries in a short time. Some individual studies emerged in the Arab Gulf States as well in the 1950s

In 1970s the number of these works increased steadily and following the declaration of 1970 as "the International Children's Year", especially rich Arab Gulf States began to make significant investments in this field

Key Words: Arab States Of The Gulf, Children Literature, Saudi Arabia, Bahrain, Kuwait, United Arab Emirates, Qatar, Sultanate of Oman.

* Bu makale, 2011 yılında Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK danışmanlığında Yusuf KÖŞELİ tarafından hazırlanan ARAP ÇOCUK EDEBİYATI adlı doktora tezinden yararlanılarak yazılmıştır.

* Yrd. Doç. Dr. Muş Alparslan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagati.

1. Suudi Arabistan'da Çocuk Edebiyatı

Cemîl Hamdâvî, *Edebu'l-Etfâl Fî'l-Memleketi'l-'Arabiyyeti's-Su'ûdiyye* adlı makalesinde, Suudi Arabistan'da çocuk edebiyatının, diğer bazı Arap ülkelerine kıyasla daha geç başlamış olduğunu belirtir.¹ Bu ge- cilmeye rağmen Suudi Arabistan, özellikle son dönemlerde çocuk edebi- yatına, şiir, hikaye, roman, drama ve diğer türlerde ürünler vermeye baş- layan en önemli Körfez ülkelerinden biri olarak kabul edilmektedir.²

Suudi Arabistan'da, Maârif Bakanlığı'nın hazırladığı ders müfredatı kapsamında, pedagojik ve didaktik öğelerle yüklü edebi metin ve makale örneklerinin yanı sıra kaside ve marş tarzında yazılan şiir örneklerine de rastlamak mümkündür. Çocuk şiiri yazar en önemli Suudi Arabistanlı şa- irler arasında; 1987 yılında *Şedvu't-Tufûle, Enâşîdu'l-Etfâl*, ve 1991'de *Hitâfu's-Şebâb* adlı divanları yayınlanan İbrâhîm Ebû 'Abbâ, 1989 yılın- da *Enâşîdu'l-Etfâl* adlı divanı yayınlanan Ahmed en-Nâsır el-Ahmed, *Kasîdetu'l-Etfâl* adlı eserin sahibi Sa'd el-Bevâridî, Tâhir ez-Zemahşerî, 'Abdulkerîm el-Cuheyman, 'Azîz Ziyâ', Ya'kûb İshâk, Ferîde Fârisî ve Meş'al eş-Şehrânî sayılabilir.³

Anlatı alanında ise, 2003 yılında *Kitâbu'l-Hediyye* ve 2008 yılında *el-Vechu'llezî min Mâ'* adlı hikayenin yazarı Cubeyr el-Melîhân, 2006 yı- lında *Mesâ' bi Dûn Ummî* adlı hikayeyi yayınlayan ayrıca aynı yıl *'Urbe Sudeyl ve Dimyefî* adlı hikayesiyle eş-Şârîka Kültür Festivalinde "Altın Kitap Ödülü" kazanan Arvâ Dâvud Hamîs, *Tâmer ve'l-Gâzâl, Tâmer ve's-Se'bân* gibi birçok hikaye yayınlayan Hâlid 'Abbâs Demenhûrî, 1979 ve 1985 yıllarında *Kasasu'l-Etfâl* adlı iki hikaye kitabı yayınlanan 'Abdulkerîm el-Cuheyman, 1983'te *Kasas min Tâgor* adlı tercüme hikaye ve 1984'te *el-'Âlem* adlı tercüme romanı yayınlanan 'Azîz Ziyâ', 2002'de 10 bölüm halinde *Elf Leyle ve Leyle* adlı hikaye serisi yayınlanan ve *Latîfetu'z-Zarîfe ve Hevbetu'l-Mahbûbe* gibi birçok hikaye kitabı bulunan Ferec ez-Zafirî, 1970 yılında *ed-Diku'l-Mağrûr*, 1972'de *Nazîme ve Ğanîme* ve *ez-Zehra ve'l-Ferâşe* adlı hikayeleri yayınlanan Ferîde Fârisî, 1994'te *er-Rîşetu'z-Zehbiyye* ve 1995'te *Hâlid 'Alâ'l-Kamer* adlı eserleri yayınlanan Hind Halîfe, *Ummî: Mâzâ Lev?* ve *Emmûne* adlı hikayeleri yayınlayan Vefa' es-Sebîl, 1998'de *Muğâmerâtu'l-Eşcâr* adlı hikayeyi yayınlayan Yûsuf el-Muhaymîd, *Hikâyât Kelîle ve Dimne, Butûlât ve Ebtâl, Kissa li Kullî Hayavân* gibi birçok hikaye serisi yayınlayan Ya'kûb İshâk, 1994 yılında *el-Hûriyye ve'l-Kursî* adlı hikayeyi yazar Sa'd ed-Dûrasî, *Sirru'n-Ne'ûmeti'l-Mefkûde* ve *Ravâ'i' mine't-Târîh* adlı hikaye serisi yayınlanan Hızâ' et-Tanbûrî gibi isimler sayılabilir. 1994'te *Hikâyâtu'l-Midâd* adlı hikaye ile 2005'te *Fasûk* adlı romanı yayınlanan 'Abduh Hâl, 1999 yılında *Kasas li'l-Etfâl* adlı hikayeyi yazar 'Abdulhâfiz eş-Şemrî, Muhammed b. 'Abdurrahman er-Rebî' ve Suudi

Arabistan Kraliyet Sarayı mensubu Prenses Mahâ el-Faysal'da Çocuk Edebiyatı alanında eser veren önemli isimler olarak dikkat çekmektedir.⁴

Suudi Arabistan'ın genel anlamda yetişkin, özel anlamda çocuk tiyatrosuna ancak 20. yüzyılın sonlarında ve 21. yüzyılın başlarında önem vermeye başladığı görülmektedir. Bunun kanıtı olarak, Dr. 'Alî er-Râ'î'nin, *el-Mesrah Fî'l-Vatani'l-'Arabî* adlı kitabında çocuk tiyatrosu alanında fark edilir bir hareketliliğin yaşandığı Arap ülkeleri arasında Suudi Arabistan'a yer vermemesi gösterilebilir. Aynı şekilde İbrâhîm 'Abdullah Gülûm da *el-Mesrah ve Tuğayyiru'l- İctimâ'î Fî'l-Halîci'l-'Arabî* adlı eserinde bu hükmü teyit etmiş ve tiyatro sanatı alanında Suudi Arabistanlı herhangi bir yazar ya da kitaba yer vermemiş; tiyatro sanatına büyük önem veren sadece iki Körfez ülkesine dikkat çekmiştir. Bu iki ülke Kuveyt ve Bahreyn'dir.⁵

Bununla birlikte günümüzde Suudi Arabistan, hem yetişkin, hem de çocuk tiyatrosuna, yazım ve sahneleme alanında büyük önem vermeye başlamıştır. 1998'de Ârlît Ebû Hâlid'in *Sadîkî's-Sukker*, 'Abdurrahman el-Merîhî'nin *Leyletu'n-Nâfile*, Hind Halife'nin *Karyetu'l-Esmâk*, Yûsuf el-Muhaymîd'in *Hulûm ve'l-Kenz* adlı dramalarının yanı sıra çeşitli tiyatro gruplarının özel gösterilerde ve festivallerde sergiledikleri birçok tiyatro oyunu vardır. el-Ahsâ' Kültür ve Sanat Derneği'nin sergilediği *el-Hîle*, Riyâd Kültür ve Sanat Derneği'nin sergilediği *el-Eşkiyâ'u's-Selâse*, Mevâhibu'l-Ferah adlı tiyatro grubunun sergilediği *Zürû ve Mahbûbu'l-Hubûb*, ed-Demmâm Kültür ve Sanat Derneği'nin sergilediği *Elvân* gibi oyunlar ve bu oyunları sergileyerek Suudi Arabistan Çocuk Tiyatrosu'nun canlanmasında büyük katkıları olan tiyatro gruplarını ve Kültür ve Sanat derneklerini de unutmamak gerekir. Son dönemlerde hissedilir bir hareketlenme olmasına rağmen Cemîl Hamdâvî'nin tespitine göre yazım ve sahneleme için gerek duyulan kültür ve sanat binaları ve bu alana duyulan ilginin eksikliğine paralel olarak Suudi Arabistan'da hem yetişkin, hem de çocuk tiyatrosu halen yetersiz ve zayıftır.⁶

Suudi Arabistan'da çocuklara yönelik bir dizi gazete ve dergi yayınlanmıştır. Bu dergilerin en önemlileri arasında; şair Tâhir ez-Zemahşerî'nin öncülüğünde çıkarılan ve Suudi Arabistan'da ilk çocuk dergisi olarak bilinen *er-Ravza*, 'Ukâz Yayınları tarafından haftalık yayınlanan ve halen yayını sürdürülen *Hasen* ve 1985 yılından itibaren yazar Ferec ez-Zafirî editörlüğünde çıkarılan *Bâsim* adlı dergiler sayılabilir. Bu dergilerin yanı sıra *eş-Şibl* ve *el-Ceylu'l-Cedîd*, *er-Ravâd*, *Mekkî*, *Ferâs*, *Enes*, *Bâsim*, *Sa'd*, ve *el-Yemâme* dergisinin çocuk eki *Etfâlu'l-Yemâme* adlı dergiler, ülkede çıkarılan diğer önemli çocuk dergileridir. Ancak bu dergilerin büyük bir çoğunluğu yayınlandıktan kısa bir süre sonra muhtelif sebeplerden dolayı yayınlarını durdurmuştur.⁷

KÖRFEZ ARAP ÜLKELERİNDE ÇOCUK EDEBİYATININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Çocuk edebiyatında, bilimsel ve edebi araştırma alanında; Vefa' es-Sebil'in *el-Mer'etu'l-Muslime ve Edebu'l-Etfâl*; Suudi Arabistan'da çocuk tiyatrosu alanında yapılmış en önemli çalışmalardan biri olan *Mesrahu'l-'Arâ'is*; 2008 yılında Hudâ el-'Amûdî tarafından yayınlanan *el-Isdâru'l-Evvel li-Delîl Kuttâb ve Ressâmî Edebi't-Tifl Fî'l-Memleketi'l-'Arabiyyeti's-Su'ûdiyye*; *Kasasu'l-Etfâl Fî'l Edebi's-Su'ûdî*; *Dirâse, Mevzû'iyye ve Fenniye*, *Şekâfetu't-Tifli's-Su'ûdî* gibi eserler bu alanda yapılan en önemli çalışmalar olarak dikkat çekmektedir.⁸

2. Bahreyn'de Çocuk Edebiyatı

Bahreyn'de çocuk edebiyatının başlangıcı, okul tiyatrosunun gelişmesine ve yayılmasına paralel olarak, 1930'lu yıllara dayandırılmaktadır. 30'lu ve 40'lu yıllarda çocuklar için sergilenen *el-Kâzî bi-Emrillah*, *İmru'u'l-Kays*, *Şa'lebe*, *Ne'âl bû Kâsım et-Tanbûrî*, *Dâhes ve'l-Ğabrâ* gibi bazı oyunlar, bu ülkede çocuk edebiyatının kaynağını oluşturmuştur.⁹ Şiir ve anlatı alanında ise çocuklara yönelik ürünlerin yoğun olarak ortaya çıkmaya başlaması 1970'li yıllara rastlamaktadır.

Mahmûd Kâsım, Bahreyn'de çocuk edebiyatı alanında eser veren yazar ve şairlerden sadece İbrâhîm Bâşimî, İbrâhîm Sened, Sa'îd Muhammed, Sa'îd Meşkîn, Şâhîn Mi'râc, Vedâd el-Cevder, Kemâl es-Seyyîd, Fâtıma el-Huseynî, 'Âişe Marîn 'Abdullah, 'Alî Ahmed eş-Şarkâvî gibi on isme yer veririz;¹⁰ Cemîl Hamdâvî, *Edebu'l-Etfâl Fî'l-Bahreyn* adlı makalesinde,¹¹ çocuk edebiyatı ile ilgilenen Bahreynli edebiyatçıların sayısını biraz daha arttırmıştır.

Bahreyn çocuk edebiyatının en önemli şairlerinden biri olan 'Alî Ahmed eş-Şarkâvî, 1980-2005 yılları arasında *Eğâni'l-'Asâfir*, *Şeceratu'l-Etfâl*, *Kasâ'idu'r-Rebî*, *el-esâbi*, *Kasâ'idu'l-Hafîd*, *el-Ercûha*, *Eğâni'l-Hikme*, *el-'Â'ile*, *Yedu'l-Ğazab*, *el-Umniyyât* isimli on şiir divanı yayımlamıştır.

1978 yılında *İ'tizâr li't-Tufûle* ve 1985 yılında *et-Terânîm* adlı şiir divanlarını yayımlayan Hamde Hamîs de şiir alanında Bahreyn çocuk edebiyatının önde gelen isimlerinden biridir.¹²

Hikaye alanında ise, 1977 yılında *Men Seraka Kalem Nedâ*, 1980'de *el-İttifâk* ve *el-Ğaymetu's-Sevdâ* adlı hikayelerin yazarı 'Abdulkâdir 'Ukayl, *ez-Zehratu'z-Zerkâ*, *Cezîretu't-Tuyûr*, *Ecmelu'l-Hikâyâti'l-Kadîme* gibi birçok hikayenin yazarı İbrâhîm Bâşimî, *Vatanu'n-Nahle*, *Medîne Ehli'l-Harez* adlı hikayelerin yazarı İbrâhîm Sened, *el-Kittatu'l-Murîha Sûsan* ve *Kasas 'An Şa'leb* hikayelerinin yazarı Zuheyr Ressâm, *Vedî'a ve İbnî Muslim b. 'Ukayl* adlı hikayenin yazarı Ca'fer ed-Dîrî gibi birçok önemli isim vardır.¹³

Bahreyn’de tiyatro reformunun gerçekleşmesinde öncülük eden ve çocuklar için ‘*Abdurrahman ed-Dâhil, Seyfu’d-Devle b. Hamdân, el-Mu’tasım Billâh, el-Emîr Seyfu’d-Devle ve Emîr Ğassân* gibi birçok manzum oyun yazar ‘Abdurrahman el-Mu’âvide, *el-’Ifrit, Vatanu’t-Tâ’ir, en-Nahle ve’l-Esed* gibi birçok oyun yazar Halef Ahmed Halef, hikaye çalışmalarına ek olarak *Leylâ ve’l-Ğûl* adlı oyunu yazar İbrâhîm Bâşimî, *Veyne’l-Vatan* adlı oyunu yazar Ahmed Câsim, *Yevm Vâhid Fakat* adlı oyunun yazarı İbrâhîm Sened, *Miftâhu’l-Hayr, Batût, el-Fah ve’l-Erânibu’t-Tayyibe* gibi oyunları yazar ‘Alî Ahmed eş-Şarkâvî gibi isimler Bahreyn Çocuk Tiyatrosu alanında unutulmaması gereken isimlerdir.¹⁴

Bahreyn’de çocuklara yönelik bir dizi gazete ve dergi yayınlanmıştır. Ülkede tanınan en önemli dergiler: *Beşşâr* ve *Mustafâ* adlı dergilerdir. Ayrıca ‘Abdulkâdir ‘Ukayl’in katkılarıyla çocuklar için çıkarılan *Kitâbî* adlı dergiyi de unutmamak gerekir. Bahreyn çocuğuna hizmet eden Çocuk Bakımı ve Annelik Derneğinin çıkardığı toplumsal içerikli *er-Ri’âye*, 1994 yılında çıkarılan anne ve çocuk sağlığıyla ilgili *el-Umm ve’t-Tıfl, es-Sekâfetu’r-Riyâziyye* ve 1996 yılında Bahreyn Çocuk Gelişimi Derneği’nin çıkardığı *el-Tufûle* gibi sosyal içerikli başka dergilerden de söz etmek mümkündür.¹⁵

Bahreyn’de çocuklar için bilgi ve sanat kitapları, ansiklopediler, özellikle eğitim-öğretim müfredatına yönelik ders kitapları, bilimsel çocuk kitapları, sözlükler, edebiyat, dil, teknik ve medyaya yönelik iletişim kitaplarının yayınlandığı bilinmektedir. Çocuk edebiyatı alanına odaklanan en önemli eleştirel çalışma kitapları arasında: ‘Âişe el-Mu’âvide’nin Bahreynli yaratıcı yazarların işlendiği, kültür sahasında bilinen yaratıcı türlerden derlenen *Edebu’l-Etfâl Fi’l-Bahreyn* adlı kitap anılmalıdır.¹⁶

3. Kuveyt’te Çocuk Edebiyatı

Kuveyt’te Çocuk Edebiyatı, 1950’li yılların sonlarına doğru ortaya çıkan bazı tiyatro gruplarının yayılmasına paralel olarak 1970’li yıllarda şiir, hikaye, roman gibi diğer türlerde de eserlerin yayınlanmasıyla başlar. 1980’li yıllardan itibaren büyük bir atılım gerçekleştiren Kuveyt, çocuk edebiyatına yazılı ve görsel bütün alanlarda en çok önem veren Körfez Arap ülkelerinden biri olarak dikkat çeker. Ancak 1990 yılında Irak’ın Kuveyt’i işgal etmesiyle başlayan 1. ve 2. Körfez Savaşlarının Kuveyt halkının psikolojisi üzerindeki yıkıcı etkilerinin edebiyat ve sanatın duraklamasına ve gerilemesine sebep olduğu kesindir. Buna rağmen son yıllık dönemde çocuklara yönelik yerel ve Uluslararası yarışma ve festivalerin organize edilmesi, çocuk edebiyatı alanında eser veren yaratıcı isimleri maddi ve manevi açıdan motive etmek için ödüller tahsis edilmesi, çocuklar için televizyon kanallarının açılması, gazete ve dergilerin bollaşması gibi olumlu gelişmeler gözlenmektedir.

KÖRFEZ ARAP ÜLKELERİNDE ÇOCUK EDEBİYATININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Kuveyt'te çocuklara yönelik şiir, hikaye, roman gibi türlerde eser veren birçok yazar ve şairden söz etmek mümkündür. 'Abdullah et-Tantâvî, Kâfiye Ramazân, Emel 'Abdulcabbâr er-Randî, Beze el-Bâtînî, Muhammed Mubârek es-Sûrî, Tağrîd el-Kudsî, Şureyyâ el-Baksamî, Zehra Ahmed Huseyn, 'Avâtîf el-Bedr, Firyâl eş-Şelebî bu isimlerden bazılarıdır.¹⁷ Ayrıca Musâ'id er-Rufâ'î (1883 – 1936), Ahmed Hâlid el-Meşârî (1886 – 1942), 'Abdullah el-Ferec (1836 – 1901), Zeynul'âbidîn b. Hasan b. Bâkar (1866 – 1950), Hâlid el-Ferec (1898 – 1954), Fahd el-'Asker (1913 – 1951) gibi Çağdaş Kuveyt şiirinin en önemli şairlerinin de çocuk edebiyatı alanında, gerek eğitim gerekse şiir yönünden kendilerinden sonraki yazar ve şairlere öncü olmaları bakımından katkılarını unutmamak gerekir.¹⁸

Kuveyt'te hem çocuklara hem gençlere yönelik bir grup hikaye, roman ve halk hikayesi anlatıları yayınlanmıştır. Emel 'Abdulcabbâr er-Randî'nin *Kıssatu't-Tıflî's-Sa'id*, *Hayavânatu'l-Hadîka*, *Muğâmerât Maryûme* adlı hikaye serileri, Beze el-Bâtînî'nin *et-Tıfletu's-Semrâ'* ve *'l-Veledu'l-Eşkar*, *Fî Mekân Ba'id*, *el-Hikâyâtu'l-Hurâfiyyetu's-Şa'biyye li'l-Etfâl* adlı hikayeleri, Şureyyâ el-Baksamî'nin 1992 yılında yayınladığı *Muzekkirât Fattûmeti'l-Kûveyti's-Sagîra* adlı hikayesi, Kâfiye Ramazân'ın *Munîra ve'l-Hilmu'l-Kadîm* adlı hikayesi, Suriye asıllı Kuveytli yazar 'Abdullah et-Tantâvî'nin 2004 yılında çocuklara ve gençlere yönelik olarak yayınladığı *el-Vâdi'l-Ahmer* adlı romanı Kuveyt'te çocuk anlatıları alanında akla gelen ilk eserlerdir.¹⁹

Çocuk tiyatrosu 1950'li yıllardan itibaren ortaya çıkan bazı tiyatro gruplarının kukla tiyatrosu ve okul müsamerelerinin organizasyonları ile yaygınlaşmasına paralel olarak 1974 yılında Fâyk 'Abdulcelîl tarafından yazılan *Ebû Zeyd Batalu'r-Ruveyd* adlı oyunla başlar.²⁰ Bu tarihten önce Kuveyt'te çocuk tiyatrosu bağlamında gerek yazım, gerekse sunum anlamında 1964 yılında *Ena ve'l-Eyyâm*, 1965'te *el-Muhallebu'l-Kebîr*, *et-Tîn*, 1966'da *el-Hâciz* adlı oyunları yazan ve sahneleyen Sakr er-Raşîd, 1965'te *el-Cev'*, *Indehu Şehâde*, 1970 yılında *Felûs ve Nufûs*, 1972'de *Zâ'u'd-Dîk* adlı oyunları yazan ve sahneleyen 'Abdul'azîz es-Sarîf gibi birçok drama yazarı ve yönetmeninden söz etmek mümkündür.²¹ Ancak Kuveyt'te Çocuk Tiyatrosu denildiği zaman Muessesetu'l-Bedr li'l-İntâci'l-Fennî adlı özel Sanat Merkezini kuran 'Avâtîf el-Bedr'in yeri apayrıdır. Bu Sanat Merkezi 1978-1986 yılları arasında 1978 yılında *es-Sindibâdu'l-Bahrî*, 1979'da *el-Bisâtu's-Sıhrî*, 1980'de *Elif, Bâ', Tâ'*, 1981'de *el-'Afrîd*, 1983'te *Kafesu'd-Deccâc* ve *Sindrillâ* gibi otuz civarında tiyatro sunumu gerçekleştirir ki, çocuk tiyatrosu alanında diğer Körfez Arap ülkeleriyle kıyaslandığında bu erişilmesi güç bir başarıdır.²²

Bu kurumun tiyatro çalışmaları alanında en önemli başarısı ise 1979 yılında *Bisâtu's-Sıhrî* adlı oyunun Libya'da düzenlenen Çocuk Tiyatrosu Festivalinde, aralarında Sovyetler Birliği'nin de bulunduğu on beş ülke arasından sıyrılarak birincilik ödülünü kazanma başarısıdır.²³

Bununla birlikte Muhammed Mubârek es-Sûrî gibi bazı eleştirilenlere göre; bu tiyatro sunumlarının ilk plandaki hedefi, çoğunlukla ticari amaçlıdır. Eğitim ve öğretim hedefleri de vardır ancak tiyatro sunumlarının çoğunda ikinci planda ve daha sonraki amaçtır.²⁴

Genel anlamı itibarıyla denilebilir ki, 'Avâtîf el-Bedr kendisine yöneltilen eleştiriler ne olursa olsun -ki en önde gelen eleştiri, bu çabalarında ticari kaygıyı ön planda tutmasıdır - Kuveyt çocuk tiyatrosuna tüm sadakat içtenlik ve ciddiyetiyle büyük hizmetler vermiştir. Diğer körfez ülkelerinden önce Kuveyt'te çocuk tiyatrosunun temellerini atan isim olmuştur.²⁵

es-Sindibâdu'l-Bahrî, el-Bisâtu's-Sıhrî, Muhâkeme 'Alî Bâbâ, Rihle ABCD, Rûz ve'l-Erâcûz, eş-Şatır Hasan, Tarâzân, en-Nemru'l-Verdî gibi oyunların yazarı 'Abdurrahman el-'Akl, 1975 yılında ilk çocuk festivali münasebetiyle bir kukla tiyatrosu gerçekleştiren ve bu bağlamda *ed-Demmî Fî Târîhi's-Şu'ûb* adlı araştırma kitabı yayınlanan ve 1996 yılında çocuklara yönelik *Kullunâ'l-Yevm Keburnâ* adlı dramayı yazan Beze el-Bâtînî, *Şeyâtînu'l-Medrese, Fî's-Semâ' Ğaym, el-Burkânû'n-Nâ'im* adlı dramaların yazarı Muhammed Mubârek es-Sûrî, *Etfâl Yekra'un* adlı oyunu yazan Zehra Ahmed Huseyn, yazım ve sahneleme bağlamında çocuklara yönelik on beş civarında drama çalışması bulunan tiyatro sanatçısı ve eleştirmen 'Alâ' el-Câbir, kendine has, müzikal ve opera tarzında birçok çocuk oyununu sergileyen *Hudâ Huseyn*'de unutulmaması gereken isimlerdendir.²⁶

Kuveyt'te çocuklara yönelik birçok gazete ve dergi yayınlanmıştır. Ülkenin ilk çocuk dergisi, 1969 yılında yayınlanmaya başlayan ancak birkaç kez kısa süreli, daha sonra tamamen yayını durduran *Sa'd* adlı dergidir. Bu dergiden sonra 1975 yılında Vakıflar ve Diyanet Bakanlığı tarafından çıkarılan *el-Va'î'l-İslâmî* dergisinin çocuk eki olarak yayınlanan *Berâ'imû'l-Îmân* adlı dergi gelir. Bu dergi halen, yayınlanmakta ve dini, ahlaki ve eğitsel mesajlarını Kuveytli çocuklara aktarmaktadır. Daha sonra Kuveyt Enformasyon Bakanlığı tarafından 1980 yılında *İftah Yâ Sımsım* ve 1986 yılında *el-'Arabî'l-İlmî* adlı derginin eki olarak *el-'Arabî's-Sağîr* adlı dergi yayımlandı.²⁷

Diğer önemli çocuk dergileri ise şunlardır: 1986 yılında çıkarılan *Mâmâ Yâsmîn*, 1988'de *Ezhâr*, 1989'da *Dâne*, 1991'de *Kuveytunâ*, 1992'de *Cundi'l-Mustakbel* ve *Zîne Hayâtunâ*, 1993'te *Sedra*, 1994'te *el-Esdikâ'* ve *Evkât*, 1996'da *Benât ve Evlâd*, 1998'de *Kâsır* ve *Şâhîn* ve

KÖRFEZ ARAP ÜLKELERİNDE ÇOCUK EDEBİYATININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

aynı yıl İçişleri Bakanlığı yayınları tarafından çıkarılan *Hâlid ve Şurtî's-Sağîr* adlı dergilerdir.²⁸

Araştırma ve edebi eleştiri alanında çocuklarla ilgilenen en önemli dergiler arasında Arap çocuğunun gelişimi için Kuveyt Cemiyeti tarafından yayınlanan ve her ayın başında ülke içinde ve dışında dağıtımı yapılan *et-Tufûletu'l-'Arabîyye* adlı dergi vardır. Bu Cemiyet çocuğun psikolojik toplumsal eğitim iletişim ve edebiyat gibi bütün yönlerden gelişimi ile ilgilenmek için 1980 yılında kurulmuştur.²⁹

Kuveyt, özelde Kuveyt genelde Arap dünyası çocuklarına yönelik bilgi, ansiklopedi, bilim ve sanat kitaplarına büyük önem vermiştir. Bu sebeple Kuveyt Enformasyon Bakanlığı tarafından Kuveyt'te aylık *el-'Arabî'l-İlmî* adlı dergi yayınlanmıştır. Bu dergi zengin bilimsel konu içeriği faydalı ve yeni bilgileriyle dolu olup muhtelif halk ve bilim çevrelerinde kabul görmüş renkli resimli şekliyle hem doğuya hem batıya ulaşan en önemli bilimsel çalışmalarından biridir.³⁰

Ayrıca Kuveyt Medya Bakanlığı *el-'Arabî's-Sağîr* dergisinin de içinde bulunduğu bir dizi kitapçık yayınına katkıda bulunmuştur. Bu dizi kitapların en önemlileri arasında: *Dûn Kihûte*, *Necîb Mahfûz*, *Urîdu en Utayyira*, *Mûsikî ve Kasas Uhrâ*, *Mevsû'atu'l-Âlâti'l-Mûsikîyye*, *Kasas Fârisiyye*, *Sibâku'l-Câ'izeti'l-Kubrâ*, *Muğâmerât Robinson Kruzo*, *Ena ve Himârî*, *Hikâyât Kûriyâ* sayılabilir.

Kuveytli yazar ve araştırmacı Kâfiye Ramazân, çocuk edebiyatı alanında bir dizi kitap, makale ve araştırma yazmıştır. Bu eserlerden *Takvîm Kasasi'l-Etfâl Fî'l-Kûveyt*, 1978 yılında Kuveyt Hükümeti tarafından bastırılmıştır. Hasan Şihâta ile birlikte yazdığı *Kavâ'idu'l-İmlâ ve Muşkulâtu'l-Kitâbeti'l-'Arabîyye* adlı eseri de 1983 yılında Kahire'de Maârif Yayınları tarafından basılmıştır. Fiyûlâ el-Bablâvî ile birlikte yazdığı *ed-Dirâsetu't-Ta'limiyye li-Şekâfeti't-Tıfl* adlı eserin birinci cildi 1984 yılında, ikinci cildi ise 1987 yılında Kuveyt Hükümeti tarafından bastırılmıştır.³¹

Bunun dışında Tağrîd el-Kudsî'nin 1992 yılında, *Edebu'l-Etfâli'l-Hadîs Fî'l-Karni'l-'İşrîn* adlı eseri ve Muhammed Mubârek es-Sûrî'nin, 1997 yılında *Mesrahu't-Tıfl ve Eşeruhu Fî Tekvîni'l-Kiyem ve'l-İtticâhât* adlı araştırmaları yayınlanmıştır. Aynı şekilde, Kuveytli araştırmacı 'Alâ' el-Câbir'in 2004 yılında yazdığı ve Kuveyt Üniversitesi müfredatı kapsamında, çocuk edebiyatı alanında temel kaynak olan *Mesrahu'l-Etfâl bi'l-Kûveyt* adlı eseri de zikredilmeye değer en önemli çalışmalar arasında gösterilmektedir.³²

4. Birleşik Arap Emirlikleri'nde Çocuk Edebiyatı

Mısırlı Yazar Mahmûd Kâsım, Arap dünyasında çocuk edebiyatı alanında en önemli kaynaklardan biri olarak kabul edilen eserinde Birleşik Arap Emirliklerinde çocuk edebiyatı ile ilgilenen yazar ve şairlerin sayısını on bir olarak belirtmiş ve Buseyne Hızır Mekkî, 'Abdulhâdî Sa'dûn, 'Abdullah Sâlim el-Mezrû'î, Esmâ' ez-Zer'ûnî, İntisâr es-Sa'dî, Kemâl el-'Atme, Mahmûd 'Allâm, Munâ Hasan Muhammed, Mustafâ 'Izze Sabrih, Sâcide Nâzî, Rîmâ Ahmed el-Mâlik gibi isimlere yer vermiştir.³³

Dr. Cemîl Hamdâvî ise *Edebu'l-Etfâl Fî'l-İmârâti'l-'Arabîyyeti'l-Muttehide* adlı makalesinde³⁴, bu isimlerden sadece *el-'Usfûra ve'l-Vatan, Dâne ve'l-Cedde*, adlı hikayeler gibi birçok hikaye kitabı yazar Esmâ' ez-Zer'ûnî'ye dikkat çekerken diğer isimlerden hiç bahsetmemiş ancak bunların dışında B.A.E'de özellikle çocuk tiyatrosu alanında öncülük etmiş olan Muhsin Muhammed ve Su'âd Cevâd gibi yenilikçilere değinmiştir.

Söz konusu iki kaynaktaki değinilmediği halde bu ülkede yaşayan, Birleşik Arap Emirlikleri Yazarlar Birliği üyesi ve *en-Nevâfizu'z-Zehabiyye, Ecnihatü'l-Ferâşât, Nâim fevka'l-Gâyme* adlı çocuk hikaye kitapları olan 'Izzet 'Umar, *el-'İlm li'l-Cemî'*, *Kıssatu'l-Etfâli'l-'Arabî, Memleketü'l-Kerâsi'l-Haşebiyye* adlı kitapların sahibi Muhyiddin Mînu gibi yazarları da unutmamak gerekir.³⁵

İlk sayısı 28 Şubat 1979'da yayınlanan ve tarihten itibaren her hafta Çarşamba günleri çıkmaya devam eden *Mâcid* adlı çocuk dergisi, ilk çocuk dergisi olmasının yanı sıra hikaye, oyun, ödüllü yarışma, bilimsel ve dini bilgiler konulu içeriğiyle Körfez ülkeleriyle beraber diğer bazı Arap ülkelerinde de yayınlanmaktadır. Bu dergiden başka, İngilizce olarak yayınlanan *Young Times* ve *Junior News* adlı başka dergiler de vardır.³⁶

B.A.E'de çocuk tiyatrosundan söz edilince, 1983 yılında Abu Dabi kentinde 'Abdullah el-Ustâz, Su'âd Cevâd ve Muhsin Muhammed gibi bir grup girişimci genç sanatçı tarafından kurulan Mesrah Leylâ li't-Tıflı adlı tiyatro grubundan bahsetmeden geçmemek gerekir. Zira bu grup, *Ena ve'l-'İfrût, et-Tuyûr, er-Rahme* gibi önemli işler sergileyerek, çocuk tiyatro gösterileri bağlamında ülkenin gurur kaynağı olmuştur. Öte yandan *Tuyûru's-Sa'd ve el-Bi'ru'l-Mehcûr* adlı oyunları sergileyen el-Mesrahu'l-Vatanî ve *Hârisû'l-Gâbe* oyununu sergileyen Hûrfekkân tiyatro gruplarını da unutmamak gerekir.³⁷

Her alanda büyük girişimler yapan Şeyh Muhammed b. Râşid Âl Maktûm, sanat ve edebiyat alanında da büyük projeler üretme çabası içerisinde olmuştur. Kendi adıyla anılan Vakıf, yüklü bütçelerle muhtelif

KÖRFEZ ARAP ÜLKELERİNDE ÇOCUK EDEBİYATININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

zamanlarda kitap fuarları, seminerler ve ödülü yarışmalar düzenleyerek Arap yazar ve şairlerin dikkatini çekmeye çalışmaktadır. Şeyh Zâyed Çocuk Edebiyatı Ödülü, eş-Şârîka, Dubai ve Abu Dabi’de düzenli olarak organize edilen festivaller ve kitap fuarları ve en son 2010 yılında Dubai’de organize edilecek Dubai Uluslararası Çocuk Kitapları Fuarı bu ciddi girişimlere verilecek en somut örneklerdir. Ki bu fuarda sadece çocuk kitabı kategorisinde yüz bin kitabın sergilenmesi planlanmaktadır. Bu faaliyet sadece, Arap ülkelerinin değil, tüm dünyanın dikkatini genelde çocuk, özelde Arap çocuk edebiyatına çekecek niteliktedir.³⁸

B.A.E, çocuk edebiyatı alanına diğer bazı Arap ülkelerine kıyasla biraz daha geç eğilmiş olmasına rağmen özellikle 1979 yılının tüm dünyada “Çocuk Yılı” olarak ilan edilmesinden sonra bu alanda ciddi atılımlar yapan en önemli Körfez ülkelerinden biridir. Her ne kadar bu alanda eser veren edebiyatçı sayısı kısıtlı olsa da, ülkenin ekonomik koşullarının çok iyi olmasına paralel olarak gerek basım gerek dağıtım işinin maliyetinin çok uygun olması dolayısıyla bütün Arap ülkelerinin tanınmış yazar ve şairlerin, eserlerini bu ülkede yayınlaması bu alana eğilen genç kuşağa önemli bir model teşkil etmektedir.

5. Katar’da Çocuk Edebiyatı

Katar’da Çocuk edebiyatının 1950’li yıllardan itibaren kukla tiyatrosu ve okul tiyatro gösterileri sergileyen bazı tiyatro gruplarının ortaya çıkmasıyla başladığı bilinmektedir. 1970’li yıllardan itibaren daha da yaygınlaşan tiyatro türünün yanı sıra 80’li yıllarda şiir, hikaye ve roman gibi diğer türlerde de eserlerin yayınlanmaya başlaması, bu dönemden itibaren gerek özel teşebbüslerin, gerekse devletin dikkatini çekerek bu alana destek verilmesini ve özellikle son dönemlerde ciddi yatırımlar yapılmasını sağlamıştır.

Katar’ın ekonomik refah düzeyi yüksek, zengin bir Körfez Arap ülkesi olarak toplum bilincini kültür ve eğitim yönünden geliştirmek için öncelikle çocukluğa önem vermesi ve onunla ilgilenmesi yönündeki çabaları doğaldır. Nüfusunun az, yüzölçümünün küçük olmasına rağmen çocuk edebiyatı alanına yazılı ve görsel bütün türlerde büyük önem vermesi, özelde Katar, genelde Arap çocuğunun zihinsel gelişimine yönelik kayda değer gelişmelerdir. Ayrıca çocuk edebiyatı alanında eser veren yazar ve şairlerin övgüye değer yaratıcılıklarını onurlandırmak; başarılarını ve yaratıcılıklarını devam ettirmelerini sağlamak ve çocuğun yazma, okuma, etkinleştirme ve hayal mekanizmalarını geliştiren ciddi çalışmalarıyla genelde Arap özelde Katar çocuğunun yararına hizmet etmelerini teşvik etmek için maddi ve manevi ödüller tahsis ettiğini de unutmamak gerekir.

Katar’da çocuk şiirinin ilk örneklerine okul arşiv makalelerinde, ilk ve orta dereceli okul çocuklarına yönelik edebi metin kitaplarında rast-

lanmaktadır. Eğitim Bakanlığının eğitim-öğretim müfredatındaki, öğrencilerin inceleme çözümleme değerlendirme çalışmaları için şiir, marş, kaside metni seçimini de unutmamak gerekir. Bu metinler genellikle doğa, vatan-millet eğitim-öğretim, toplumsal, ahlaki, dini ve tarihi konulardır.³⁹

Katar'da, Çocuk şiiri denilince ilk akla gelen isim, *ed-Defteru'l-Mulevvenu'l-Ezrak* adıyla yayınlanan ve içinde *el-Varakatu'l-Mulevvene*, *el-Varakatu'l-Beyzâ*, *el-Varakatu'l-Verdî*, *el-Varakatu'z-Zehebiyye*, *el-Varakatu'l-Hazrâ*, *el-Varakatu'z-Zerkâ*, *el-Varakatu'l-Hamrâ*, *el-Varakatu's-Safrâ*, *el-Varakatu'l-Ahîra* adlı dokuz şiir bulunan divan, 1983 yılında birinci cildi ve 1988 yılında da ikinci cildi yayınlanan *Unşûdetî* adlı divan, 1988 yılında yayınlanan *Kelimâtu'l-Lahni'l-Evvel* adlı divanların sahibi Hassa el-'Avazî gelir. Özellikle *ed-Defteru'l-Mulevvenu'l-Ezrak* adlı divan eğlendirici renkli resimlerle zenginleştirilmiş ve çocukların beğenisini kazanmıştır. Hassa el-'Avazî ayrıca çocuklara yönelik birçok manzum drama da yazmıştır.⁴⁰

Katar'da çocuk anlatıları denildiği zaman akla gelen ilk isim 2001 yılında *Neclâ* ve *'l-Bahr*, 2003 yılında *Rîm Tektubu Hikâye* adlı hikaye kitapları yayınlanan Hassa el-'Avazî'dir. Bu iki önemli hikaye dışında on beş civarında hikaye mecmuası bulunan yazarın ayrıca hem Arapça hem İngilizce olarak üç hikaye mecmuası vardır. Hikaye türünde eser veren diğer Katarlı yazarlar arasında *Hanân ve's-Sağîra*, *es-Semeketu'l-Hazîne* ve *'Uşşu'l-'Usfûr* adlı hikayeleri yayınlanan Latîfe Mubârek es-Suleyfi, *el-Fa'ru'z-Zekî*, *Fî Memleketi'l-Erânîb* ve *ed-Decâcetu'l-Beyzâ* adlı hikayeler gibi birçok hikayenin yazarı Heyâ Sa'îd Gânem el-Kevâdî gelir.⁴¹

Katar'da Çocuk Tiyatrosu'nun 1950'li yıllardan itibaren kukla tiyatrosu ve okul tiyatro gösterileri sergileyen bazı tiyatro gruplarının ortaya çıkmasıyla başladığını, bu gelişmenin ayrıca çocuk edebiyatının da başlangıcını teşkil ettiğini yukarıda belirtmiştik. *Mesrahu's-Sed*, *Mesrahu'l-Ezvâ*, *el-Mesrahu'ş-Şa'bi*, *el-Mesrahu'l-Akâdimî* gibi tiyatro grupları bunlardan bazılarıdır.

Bununla birlikte 1975 yılında resmen kurulan ve 1979 yılında Katar'da *Mansûr Kâhîr el-'Amlâkîn* adlı ilk çocuk tiyatro oyununu sahneleyen ilk tiyatro grubu Mesrahu'l-Ezvâ'dır. En önemli çocuk draması yazarları arasında Câsim el-Ensârî, Hamad er-Ramîhî, *Zehra ve'l-Mârid* adlı oyunun yazarı 'Abdullah el-Heymûnî, *'Avdetu's-Sâhîr Şahtût* adlı oyunun yazarı Hamad 'Abdurrizâ, *Ehdab Nûturdâm* ve *Yâsmîna ve's-Sindîbad* adlı oyunları yazan ve sahneleyen 'Abdurrahim es-Sadîkî, Teyessîr 'Abdullah ve 'Avâtîf Na'îm sayılabilir.⁴²

Ayrıca Katarlı çocuk tiyatro gruplarının Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Kuveyt gibi bazı Arap ülkelerinde organize edilen Çocuk tiyatro festivallerinde sergiledikleri ve ödüller aldıkları *el-Hızâu'z-Zehebi*, *el-Ihtirâ* ve *el-Kitâru'l-Marah* gibi bazı oyunlar da vardır.

KÖRFEZ ARAP ÜLKELERİNDE ÇOCUK EDEBİYATININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Katar'da çocuklara yönelik bazı gazete ve dergiler yayınlanmıştır. Ülkede tanınmış en önemli dergiler arasında: 1987'de Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan *Hamd ve Sihir*, *el-Meşâ'il*, *Râşid ve Nevra*, *ed-Dûha* ve *eş-Şekâfe* sayılabilir.⁴³ Ancak bu dergiler yayınlanmaya başladıktan kısa süre sonra bilinmeyen nedenlerden dolayı peş peşe yayınlarını durdurmuşlardır.⁴⁴

Katar'ın genelde edebiyat, özelde çocuk edebiyatına en çok eğildiği alan görsel medya alanıdır demek yanlış olmaz. Zira radyo, televizyon, internet ve dijital sistemler aracılığıyla Katar çocuğunun zihinsel gelişimine katkı sağlayacak birçok program hazırlanmıştır. Özellikle, Ulusal Katar Televizyonu *el-Cezîra*'nın, *el-Cezîra li'l-Etfâl* adlı çocuk kanalının kurulması ve çocuğun dünyasına hitap eden her alanda çeşitli programların hazırlanması bunun en somut örneğidir. Bu kanalda hazırlanan *İftah Yâ Sımsım* adlı program sadece Katar'da değil, diğer birçok Arap ülkesinde belli dönemlerde yayınlanmış ve çocukların beğenisini kazanmıştır. Diğer bir kanal ise, 3-6 yaş arası okul öncesi çocukları zihinsel, fiziksel ve hissi yönlerden okul dönemine ve daha önemlisi hayata hazırlamayı hedefleyen birçok program yapan *Berâ'im* adlı televizyon kanalıdır.⁴⁵

Bu televizyon kanalları dışında, çocuklar için hazırlanan oyun ve çizgi filmlerin yayılmasını kolaylaştıran cd ve dvd sistemlerinin yanı sıra sadece çocuklar için kurulan internet kanallarını ve web siteleri de hatırlamak gerekir.

6. Umman Sultanlığı'nda Çocuk Edebiyatı

Umman Sultanlığı'nda çocuk edebiyatı hakkında çok net ve geniş bilgilere sahip olmamakla birlikte; Umman'da çocuk edebiyatının, 1950'li yıllardan itibaren diğer Körfez Arap ülkelerinde de olduğu gibi dini ve milli günlerde, okullarda, öğrencilere yönelik olarak gösterilen bazı tiyatro sunumlarıyla var olmaya başladığı bilinmektedir.

Mahmûd Kâsım, Umman'da çocuk edebiyatı alanında eser veren 'Alî b. Şenîn el-Kemâlî, Fâtıma bint Enver el-Levâtî, Sa'îde bint Hâtır el-Fârisî ve Tâhire bint 'Abdulhâlik 'Alî el-Levâtî gibi dört edebiyatçıdan ve bunların bazı eserlerinden bahsetmiştir.⁴⁶

Mesrahu'l-Etfâl fi'l-Vatani'l-'Arabî adlı makalesinde Cemîl Hamdâvî, Umman'da çocuk tiyatrosunun 1950'li yıllardan itibaren okul tiyatrosu, eğitim tiyatrosu, köy tiyatrosu, kukla ve karagöz tiyatrolarına verilen önemle birlikte gelişmeye başladığını, buna paralel olarak bazı tiyatro gruplarının kurulduğunu ve bazı oyunların sergilendiğini belirtir. Hamdâvî'ye göre, Umman'da ilk ve en önemli çocuk tiyatro grubu Muzevvin adlı tiyatro grubudur. Bu grup Mısır, Fas ve Ürdün'de düzen-

lenen tiyatro festivallerinde Umman'ı başarıyla temsil etmiş, 2007 yılında Fas'ta düzenlenen festivalde ödül alma başarısı göstermiştir.⁴⁷

Cemîl Hamdâvî aynı makalede, Umman çocuk tiyatrosu alanında yazım ve sahneleme bağlamında Fâtîma Mahmûd Şa'bân Âl Sâlih, Yûsuf el-Belûşî, Necm el-Cerrâdî, 'Abdullah el-Bû Sa'idî, Seyf el-Hârisî, 'Abdullah er-Ravhî, Muhammed es-Subhî, Ahmed el-Belûşî gibi edip ve sanatçılardan; *Culcûl ve Şemlûl, Sâbir ve's-Sâhir, İzâ Dahale'z-Zi'b ilâ'l-Gâbe* gibi çocuk tiyatro oyunlarından da bahsetmiştir. Ayrıca 'Izzet el-Kasâbî'nin *Mesrahu'l-'Ummânî* adlı çalışmasının yanı sıra, Fâtîma eş-Şîdî'nin bazı gazete ve dergilerde yayınlanan edebi araştırma ve makale çalışmalarının hatırlanması gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁸

Târık el-Bekrî, Umman Sultanlığı'nda Çocuk basını alanında, 1974 yılından itibaren yayınlanmaya başlayan el-Usre dergisi tarafından çıkarılan ve on beş günde bir yayınlanan el-Berâ'im adlı çocuk dergisinden bahseder.⁴⁹ Bununla birlikte, bahsedilen bu üç kaynak dışında, Umman'da çocuk edebiyatı konusunda yapılan araştırmalara kaynaklık edecek çok fazla çalışma yoktur.

Sonuç

Körfez Arap ülkelerinde çocuk edebiyatının başlangıcını, Arap coğrafyasının diğer bölgelerinde olduğu gibi 1930 ve 40'lı yıllarda ortaya çıkmaya başlayan yerel tiyatro gruplarının sergilediği tiyatro gösterilerine dayandırmak mümkündür.

1950'li yıllardan itibaren çocuklara yönelik, yoğun didaktik öğelerle yüklü şiir ve hikayeler yayınlanmaya başlamıştır. Bu tarihten günümüze kadar uzanan süreçte Arap ülkelerinin çocuk yayınlarında didaktik öğelere ağırlık vermesi, iki paralel doğrultuda değerlendirilebilir: Birincisi dini ve ahlaki eğitim, ikincisi ise milliyet şuru ve vatan sevgisidir. Dolayısıyla, dini ve ahlaki yönü ağır basan eserlerle bu coğrafyada Arap çocuğunun dini ve ahlaki karakter gelişimini güçlendirmek; özgürlük ve kahramanlık yönü ağır basan eserlerle de milliyet bilincini oluşturmak temel amaç olmuştur.

Günümüzde, özellikle Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Kuveyt gibi Körfez Arap ülkeleri çocuk edebiyatı alanına ciddi yatırımlar yapmaya başlamıştır. Sadece Körfez ülkelerinde değil tüm Arap dünyasında prestij sağlayan ödüllü hikaye ve şiir yarışmalarının yanı sıra her yıl düzenli olarak uluslararası Çocuk Tiyatrosu festivalleri düzenlenmektedir. Bu yatırımlar neticesinde, diğer Arap ülkelerinde olduğu gibi Körfez ülkelerinde de genç yazar ve şairlerin çocuk edebiyatı alanına ilgi duymaya başlaması ve bu alanda eserler vermesi, çocuk edebiyatının bu bölgedeki geleceği açısından umut verici bir gelişme olarak kabul edilmektedir.

KÖRFEZ ARAP ÜLKELERİNDE ÇOCUK EDEBİYATININ DOĞUŞU VE
GELİŞİMİ

KAYNAKÇA

el-Câbir, 'Alâ', *Mesrahu'l-Etfâl bi'l-Kûveyt*, 'Alemlu'l-Ma'rife, Kuveyt 2004.

er-Râ'î, 'Alî, *el-Mesrah fi'l-Vatani'l-'Arabî*, 'Alemlu'l-Ma'rife, Kuveyt 1979.

Hamdâvî, Cemîl, "Edebu'l-Etfâl Fî'l-Memleketi'l-'Arabîyyeti's-Su'ûdiyye",

http://www.adabatfal.com/in.php?ar_ID=3046&catid=24. Erişim Tarihi: 7 May 2010.

-----, "Edebu'l-Etfâl Fî'l-Kûveyt", <http://www.doroob.com/?p=38927>. Erişim Tarihi: 4 May 2010.

-----, "Edebu'l-Etfâl Fî'l-Bahrayn", <http://www.adabfan.com/criticism/4426.html>. Erişim Tarihi: 15 Şub 2010.

-----, "Edebu'l-Etfâl fi'l-İmârâti'l-'Arabîyyeti'l-Muttehide",

<http://pulpit.alwatanvoice.com/content-172968.html>. Erişim Tarihi: 21 Şub 2010.

-----, "Edebu'l-Etfâl Fî Katar", <http://pulpit.alwatanvoice.com/content-172840.html>. Erişim Tarihi: 1 May 2010.

-----, "Mesrahu'l-Etfâl Fî'l-Vatani'l-'Arabî",

<http://www.doroob.com/?p=38991>. Erişim Tarihi: 15 Ağu 2010.

Kâsım, Mahmûd, *Mevsû'atu Kuttâbi'l-Etfâl Fî'l-Vatani'l-'Arabî*, el-Hey'etu'l-Mısıryyetu'l-'Âmme li'l-Kitâb, Mısır 2007.

Biraygış, Muhammed Hasan, *Edebu'l-Etfâl Ehdâfuh ve Simâtuh*, Muessesetu'r-Risâle, (2. Baskı), Lübnan 1996.

es-Sûrî, Muhammed Mubârek, *Mesrahu't-Tıfl ve Eseruhu Fî Tekvîni'l-Kiyem ve'l-İtticâhât*, Kuveyt 1997.

Arman, Seyyid İbrâhîm, *Ceylu's-Şu'arâi'r-Ruvvâd Fî Devleti'l-Kuveyt*, Erişim Tarihi: 22 Nis 2010. <http://www.diwanalarab.com/spip.php?article21440>.

el-Ğabâşî, Şu'ayb, *Sahâfetu'l-Etfâl fi'l-Vatani'l-'Arabî*, 'Alemlu'l-Kutub, Mısır 2002.

el-Bekrî, Târık, *Mecelletu'l-Etfâl ve Devruha Fî Binâ'i's-Şahsiyyeti'l-İslâmiyye*, Kuveyt 1999.

"Udebâ' ve Kuttâb Fî Edebi't-Tıfl", bkz. <http://www.syrianstory.com/comment29.htm>. Erişim Tarihi: 26 Şub 2010.

<http://arabic.people.com.cn/31662/6528160.html>. Erişim Tarihi: 22 Şub 2010.

- ¹ Cemil Hamdâvî, “Edebu’l-Etfâl Fî’l-Memleketi’l-‘Arabiyyeti’s-Su’ûdiyye”, http://www.adabatifal.com/in.php?ar_ID=3046&catid=24. Erişim Tarihi: 7 May 2010.
- ² Muhammed Hasan Birayğış, *Edebu’l-Etfâl Ehdâfih ve Simâtu*, s. 91-92; Hamdâvî, agm.
- ³ Hamdâvî, agm.
- ⁴ Hamdâvî, agm.; Ayrıca bkz. Mahmûd Kâsım, *Mevsû’atu Kuttâbi’l-Etfâl Fî’l-Vatani’l-‘Arabî*, s. 91-98.
- ⁵ Hamdâvî, agm.
- ⁶ Cemil Hamdâvî, “Mesrahu’l-Etfâl Fî’l-Vatani’l-‘Arabî”, <http://www.doroob.com/?p=38991>. Erişim Tarihi: 15 Ağu 2010.
- ⁷ Cemil Hamdâvî, “Edebu’l-Etfâl Fî’l-Memleketi’l-‘Arabiyyeti’s-Su’ûdiyye”, http://www.adabatifal.com/in.php?ar_ID=3046&catid=24. Erişim Tarihi: 7 May 2010; Ayrıca geniş bilgi için bkz. Şu’ayb el-Gabâşî, *Sahâfetu’l-Etfâl fi’l-Vatani’l-‘Arabî*, s. 124-131.
- ⁸ Hamdâvî, agm.
- ⁹ ‘Alî er-Râ’î, *el-Mesrah fi’l-Vatani’l-‘Arabî*, s. 363.
- ¹⁰ Kâsım, age., s. 52.
- ¹¹ Cemil Hamdâvî, “Edebu’l-Etfâl Fî’l-Bahrayn”, <http://www.adabfan.com/criticism/4426.html>. Erişim Tarihi: 15 Şub 2010.
- ¹² Kâsım, age., s. 51-53.
- ¹³ Hamdâvî, agm.
- ¹⁴ Geniş bilgi için bkz. er-Râ’î, age., s. 364-382.
- ¹⁵ Hamdâvî, agm.
- ¹⁶ Hamdâvî, agm.
- ¹⁷ Kâsım, age., s. 197-201.
- ¹⁸ Seyyid İbrâhîm, Arman, “Ceylu’s-Şu’arâi’r-Ruvvâd Fî Devleti’l-Kuveyt”, <http://www.diwanalarab.com/spip.php?article21440>. Erişim Tarihi: 22 Nis 2010.
- ¹⁹ Cemil Hamdâvî, “Edebu’l-Etfâl Fî’l-Kûveyt”, <http://www.doroob.com/?p=38927>. Erişim Tarihi: 4 May 2010.
- ²⁰ Hamdâvî, agm.; Ayrıca geniş bilgi için bkz. ‘Alâ’, el-Câbir, *Mesrahu’l-Etfâl bi’l-Kûveyt*, muhtevası.
- ²¹ Geniş bilgi için bkz. er-Râ’î, age., s. 337-361.
- ²² Hamdâvî, agm.
- ²³ Hamdâvî, agm.
- ²⁴ Muhammed Mubârek, es-Sûrî, *Mesrahu’t-Tıfl ve Eseruhu Fî Tekvîni’l-Kıyem ve’l-İtticâhât*, s. 28.
- ²⁵ Cemil Hamdâvî, “Mesrahu’l-Etfâl fi’l-Vatani’l-‘Arabî”, <http://www.doroob.com/?p=38991>. Erişim Tarihi: 15 Ağu 2010; Ayrıca bkz. Cemil Hamdâvî, “Edebu’l-Etfâl Fî’l-Kûveyt”, <http://www.doroob.com/?p=38927>. Erişim Tarihi: 4 May 2010.
- ²⁶ Cemil Hamdâvî, “Mesrahu’l-Etfâl fi’l-Vatani’l-‘Arabî”, <http://www.doroob.com/?p=38991>. Erişim Tarihi: 15 Ağu 2010; Ayrıca bkz. Cemil Hamdâvî, “Edebu’l-Etfâl Fî’l-Kûveyt”, <http://www.doroob.com/?p=38927>. Erişim Tarihi: 4 May 2010.
- ²⁷ el-Gabâşî, age., s. 161; Ayrıca Kuveyt’te çocuk dergileri hk. Geniş bilgi için bkz. Târik el-Bekrî, *Mecelletu’l-Etfâl ve Devruha Fî Binâ’i’s-Şahsiyyeti’l-İslâmiyye*, s. 258-311.
- ²⁸ el-Bekrî, age., s. 258 – 311; Ayrıca bkz. Cemil Hamdâvî, “Edebu’l-Etfâl Fî’l-Kûveyt”, bkz. <http://www.doroob.com/?p=38927>. Erişim Tarihi: 4 May 2010.
- ²⁹ Şu’ayb el-Gabâşî, *Sahâfetu’l-Etfâl fi’l-Vatani’l-‘Arabî*, s. 161.

KÖRFEZ ARAP ÜLKELERİNDE ÇOCUK EDEBİYATININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

³⁰ Hamdâvî, agm.

³¹ Hamdâvî, agm.

³² Hamdâvî, agm.

³³ Kâsım, age., s. 47-48.

³⁴ Cemîl, Hamdâvî, “Edebu’l-Etfâl fi’l-İmârâti’l-‘Arabiyyeti’l-Muttehide”,
<http://pulpit.alwatanvoice.com/content-172968.html>. *Erişim Tarihi*: 21 Şub 2010.

³⁵ “Udebâ’ ve Kuttâb Fî Edebi’t-Tifl”, bkz.

<http://www.syrianstory.com/comment29.htm>. *Erişim Tarihi*: 26 Şub 2010.

³⁶ Hamdâvî, agm.

³⁷ Hamdâvî, agm.

³⁸ Bkz. <http://arabic.people.com.cn/31662/6528160.html>. *Erişim Tarihi*: 22 Şub 2010.

³⁹ Cemîl Hamdâvî, “Edebu’l-Etfâl Fî Katar”, <http://pulpit.alwatanvoice.com/content-172840.html>. *Erişim Tarihi*: 1 May 2010.

⁴⁰ Hamdâvî, agm.

⁴¹ Kâsım, age., s. 193-194.

⁴² Hamdâvî, agm.

⁴³ el-Bekrî, age., s. 205.

⁴⁴ Hamdâvî, agm.

⁴⁵ Hamdâvî, agm.

⁴⁶ Kâsım, age., s. 167-168.

⁴⁷ Cemîl Hamdâvî, “Mesrahu’l-Etfâl fi’l-Vatani’l-‘Arabî”,
<http://www.doroob.com/?p=38991>. *Erişim Tarihi*: 15 Ağu 2010.

⁴⁸ Hamdâvî, agm.

⁴⁹ el-Bekrî, age., s. 205.